

Zitierhinweis

Nodl, Martin: Rezension über: Alexandra Kaar, Wirtschaft, Krieg und Seelenheil. Papst Martin V., Kaiser Sigismund und das Handelsverbot gegen die Hussiten in Böhmen, Wien ; Köln ; Weimar: Böhlau Verlag, 2020, in: Český časopis historický, 2021, 2, S. 476-478, <https://recensio-stag.lorax.syslab.com/r/f89462fedc0a4d89917099aa7fcbf7cd>

český časopis historický

copyright

Dieser Beitrag kann vom Nutzer zu eigenen nicht-kommerziellen Zwecken heruntergeladen und/oder ausgedruckt werden. Darüber hinausgehende Nutzungen sind ohne weitere Genehmigung der Rechteinhaber nur im Rahmen der gesetzlichen Schrankenbestimmungen (§§ 44a-63a UrhG) zulässig.

zhodnocení jejich postavení ve společnosti, alespoň v té míře, jak mu to umožňuje (ne)zpracovanost této problematiky. První díl knihy uzavírá rozbor Janova majetku. Po krátkém zhodnocení obecných ekonomických tendencí následuje soupis a popis Janových hradů, tvrzí, měst a zabraných majetků vilémovského kláštera. Nechybí ani příslušné obrázky a přehledná mapa. Na příkladu Heřmanova Městce autor krátce nahlíží i na chod vnitřní správy jeho domény. Druhý díl otevírá podrobný náhled do sociálních sítí pozdně středověké šlechty, klientely a vojenských družin, odhadu jejich rozsahu, charakteru atd. Součástí je i několik medailonů Janových klientů. Velice cenná je kapitola o válečné ekonomice. Následují kapitoly o sněmovnictví, finančních aspektech, šlechtické mentalitě a rodových pečetích. Z těch je třeba vyzdvihnout především kapitolu o šlechtické mentalitě, která je i vynikající a vyčerpávající charakteristikou Janovy osobnosti. Jedná se vlastně o shrnutí Janových politických, vojenských, hospodářských predispozic, jeho konfesionálního přesvědčení a některých dalších aspektů jeho osobnosti, včetně porovnání s některými dalšími typickými představiteli tzv. válečnické aristokracie.

Svůj cíl – vytvoření kolektivní biografie válečnické aristokracie – Martin Musílek jednoznačně splnil. Nejedná se o pouhé vytvoření základních kontur životního příběhu jednoho šlechtice, autor jde mnohem hlouběji. Informace rozsáhle interpretuje, domýšlí, hledá analogie a vše zasazuje do širšího kontextu, aniž by se však z textu vytratila Janova osoba. Výsledkem je tak mnohem plastičtější a barvitější obraz jeho života, než který by bylo možné vytvořit pouze na základě omezených pramenů vztahujících se k němu přímo. Mnohdy samozřejmě za

cenu pouhých hypotéz, nicméně toho si je autor vždy vědom. Mnohé informace jsou šíře aplikovatelné.

Knihy je spíše biografií Jana Hertvíka z Rušínova, s přihlédnutím k osudům jeho příbuzných, než podrobným líčením životních osudů jednoho příslušníka rodu za druhým. To je ale dle mého soudu její předností. Tvoří tak mnohem sevřenější celek a je v důsledku mnohem čtivější; umožňuje též věnovat větší prostor obecnějším problémům: v souvislosti s tzv. válečnickou aristokracií a nižší šlechtou obecně či s orebskou šlechtou a východočeským regionem během husitských válek. Práce Martina Musílky je velice kvalitním dílem, které plně obstojí před nároky moderní historické vědy.

Martin Juříčka

Alexandra KAAR

Wirtschaft, Krieg und Seelenheil. Papst Martin V., Kaiser Sigismund und das Handelsverbot gegen die Hussiten in Böhmen

(= Regesta Imperii. Beihefte: Forschungen zur Kaiser- und Papstgeschichte des Mittelalters, Bd. 46)

Wien – Köln – Weimar 2020, Böhlau Verlag, 388 s., ISBN 978-3-205-20940-9.

Monografie Alexandry Kaar, věnovaná problematice zákazu obchodu s husitskými Čechami v letech 1420–1436, vychází z dizertační práce, obhájené na vídeňské univerzitě v roce 2017. Autorka se zde systematickým způsobem pokouší zpracovat problematiku, jíž nejen česká historiografie v posledních desetiletích věnovala nemalou pozornost. Oproti dřívějšímu důrazu na normativní prameny, jež ze své podstaty odrážejí rovinu církevních i světských představ, jejichž cílem bylo v duchu kanonického práva

zamezit obchodu s heretiky, ukázali především František Šmahel, Jaroslav Čechura a Miloslav Polívka, že v rovině každodenní praxe nebyla striktní nařízení dodržována. Válečná ekonomika v katolických i husitských oblastech hledala a vskutku i nalézala cesty, jak se s nařízením vyrovnávat. Budiž autorce ke cti, že dosavadní české bádání reflektuje dosti výstižně, přičemž kriticky se staví k těm autorům, kteří bez pramenných dokladů předkládali tezi o výrazných ekonomických dopadech zákazu obchodu na celou husitskou společnost.

Spektrum pramenů, jež je možné využít ke studiu omezování obchodu v českých zemích v letech 1420–1436, je omezené. Kaar si je toho velmi dobře vědoma, stejně jako si připouští limity nových zpracování. Doposud známé prameny se autorka snažila rozšířit o zdroje nové, opět povětšinou normativní povahy. To se jí v jednotlivostech podařilo. Ve svém výzkumu se ale zároveň zaměřila i na korespondenci městských kancelářů, jež se zasazovaly za obchodní zájmy svých měšťanů a jež reagovaly na panovníká nařízení, zakazující obchod s heretiky. I zde se jí zdařilo doplnit jak nová svědectví norimberské korespondence, tak zprávy a relace z jiných měst, jež barvitě ukazují, jak intenzivní obchod i přes zákazy probíhal, a to jak obchod černý, tak víceméně tolerovaný městskými radami.

Ostatně všeobecné zákazy – jak autorka postřehla – někdy byly v rozporu s místními privilegii. Zásadní problém ale samozřejmě spočíval ve skutečnosti, že Čechy nebyly v době husitské revoluce nábožensky koherentní zemí a že zde vedle sebe žili utrakvisté i katolíci, na něž se zákazy obchodu de facto nevztahovaly a s nimiž obchod nikdy být přerušen nemusel. Především účty katolické karlštejské posádky z dvacátých let

15. století, již několikrát z nejrůznějších aspektů analyzované, jednoznačně dokládají obchodní zvyklost i praxi revolučních let.

Z hlediska vydávaných zákazů obchodu, jež Kaar považuje za jeden z prostředků vedení války, poukázala na skutečnost, že takováto nařízení nepředstavovala žádné novum a byla známa již ve 12. století. I z toho plyne, že papežské zákazy obchodu s husity byly adresovány „všem věřícím“: nesměrovaly tedy vůči konkrétním osobám, ačkoli tyto osoby, především norimberští obchodníci a norimberské obchodní společnosti obchodující s Čechami, mohly být známy i mimo území německé říše. Autorka rekonstruuje základní síť těchto osob, a to nejen v Norimberku, ale i v dalších německých městech.

Spolu s tím určuje na základě korespondence hlavní komodity dálkového i příhraničního obchodu v období husitské revoluce: sůl, víno, jiné potraviny a nápoje, exotické zboží, zbraně a předměty spojené s liturgickým provozem. Mimo to Kaar vysledovala i příklady kontroly obchodních cest a mýtných stanic a poukázala na „policejní“ využití glejtů a ochranných listů, jimiž se obchodníci museli vykazovat. Byť jen ojediněle, přesto se jí rovněž podařilo doložit také faktické postihy obchodníků, kteří překročili zákaz obchodování s husity, opět především v Norimberku a Olomouci. Tresty, jež mohly být uvaleny na ty, kteří zákazy přestupovali, známe ale až na výjimky opět jen z normativních pramenů: zabavení zboží či uvěznění, k nimž se pojily i církevní tresty pokáním počínaje a exkomunikací konče.

Druhá část knihy je věnována dnes módní problematice symbolické komunikace. Autorka zde obchodní zákazy traktuje jako eticko-morální diskurz o legitimnosti či nelegitimnosti hospodářských a ekonomických vztahů s nekřesťany. Opět především

prostřednictvím panovnických mandátů a nařízení, v ojedinělých případech však velmi vhodně doplněných dobovými písněmi a vyprávěcími prameny, listy teologa Jana Nidera či aktovým materiálem biskupských manželských procesů, se snaží odpovědět na tři základní otázky: Jakým způsobem byly morálně hodnoceny, resp. diskvalifikovány obchodní vztahy s husitskými heretiky, zda byly tyto vztahy označovány za hříšné a zda husité v rakouském a německém laickém prostředí vskutku vyvolávali strach a paniku. Vedle toho se autorka ptá, za jakých okolností byla vznášena obvinění z obchodu s heretiky a jakým způsobem dotčení na tato obvinění reagovali. V posledku pak hledá odpověď na to, zda byl zákaz obchodu využíván propagandisticky jako prostředek panovnické legitimizace ve vztahu k poddaným.

Na konkrétních případech Kaar popisuje praktiky, jimiž městské korporace i jednotlivci hájili svoji čest, přičemž příklady si opět bere především z Norimberka a Olomouce. Z komparativního hlediska si zaslouží pozornost autorčiny postřehy týkající se propagandistického užití zákazů obchodu s husity Zikmundem Lucemburským a jeho politickým rivalem, polským králem Vladislavem Jagiełlem, jenž se proti římskému králi pokoušel stavět sám sebe do pozice skutečného zachránce křesťanské Evropy před herezí. Zde by však přece jen bylo třeba, aby autorka mnohem více přihlížela k interpretacím dané problematiky polskými medievisty, především Pawłem Krasem a Jarosławem Nikodemem, a nehledala odpovědi pouze prostřednictvím již dříve výstižně analyzovaných pramenů.

Kaar se pokusila nahlédnout problematiku zákazu obchodu s husity, resp. hospodářských důsledků těchto zákazů, kvalitativ-

ním i kvantitativním způsobem. Z hlediska kvalitativního výstižně popsala propagandistické užití zákazů pro upevnění panovnické moci. Rovněž z kvantitativního hlediska se jí podařilo doložit, že zákazy reagovaly na velmi intenzivní obchod s husitskými Čechami. Doklady, které snesla, po mém soudu jednoznačně dávají za pravdu představě, že dopady obchodní blokády nebyly pro ekonomickou situaci Českého království zásadní a nevedly k některými badateli nesprávně interpretované ekonomické krizi.

Martin Nodl

Raný novověk

Bożena CZWOJDRAK – Jerzy SPERKA
– Piotr WĘCOWSKI (edd.)

*Jagiellonowie i ich świat. Polityka
kościelna i praktyki religijne Jagiellonów*
Kraków, Societas Vistulana 2020, 376 s.,
ISBN 978-83-65548-62-7.

Čtvrtý svazek ediční řady Studia Jagiellonica přináší materiály konference, která se uskutečnila v Osvětimi v říjnu roku 2018. Společné téma studií šestnácti polských a dvou českých historiků představuje církevní politika a náboženské praktiky Jagellonců ve 14.–16. století. Vymezením se samozřejmě nejedná o téma nijak nové. Přesto je ale na konferenčním sborníku znát, že jagellonská témata patří v soudobé polské medievistice k preferovaným a prostřednictvím grantové politiky také hojně a systematicky financovaným.

Konferenční sborník je rozčleněn do čtyř pododdílů. První se zabývá zbožností jagellonských panovníků a panovnic. Z textů zde zastoupených zaslouží největší pozornost studie Jarosława Nikodema o religiozitě